

Українська еміграція, розпорошена по цілому світі, не має достатнього зв'язку й огляду її діяльності. Ба більше: наші визначні культурні й мистецькі сили, що здобувають неабияке визнання та успіх серед місцевих умов — у різних державах і країнах широкого світу, — нам мало відомі.

В цій короткій статті хочемо ознайомити читача з одним з найвизначніших сучасних українських мистців-графіків — В. Цимбалом, що має в столиці Аргентини — Буенос-Айресі визначне становище не тільки одного з найкращих графіків, але й мистця, що надає напрям рекламній графіці аргентинської столиці.

Коли розглядати творчість нашого мистця з погляду сучасної української графіки, то В. Цимбал займає зовсім окреме місце своїм напрямком, манерою і характером графіки. Ми дуже звикли до „нарбутівської школи“ і тому часто розуміння української графіки ототожнюємо з напрямком геніального Нарбута. При всіх найкращих і своєрідно-українських прикметах цієї школи, все таки не можна вважати, що творчість сучасних українських мистців вичерпується цим напрямком і мусить обов'язково йти тільки цією дорогою. Тому корисно нам познайомитися з творчістю В. Цимбала, відмінною від цієї „сучасної української графіки“, а разом з тим прикметною високим технічним рівнем.

Віктор Цимбал народився 1901 року в с. Ступична, Звенигородського повіту на Київщині, вчився в Києві, де закінчив, уже за Української Народної Республіки, українську гімназію ім. Кирило-Методіївського Братства. Брав активну участь в українській визвольній боротьбі, був зв'язковим поміж українськими повстанськими групами, став юнаком Спільної юнацької школи, з якою перейшов усі походи і бої і вкінці інтернування в Польщі у Ланцуті, Вадовицях і Каліші.

Своє навчання рисунку і взагалі глибоку любов до мистецтва, та ще й у всіх його галузях, розпочав і виніс з України. Тим то він, перебуваючи в польських таборах, виступав уже як талановитий і вироблений мистець. Про це свідчили його серії карикатур „Типи інтернованих“ для газети „Українська Трибуна“ (1921 р. — 1922 р.), що виходила під редакцією досвідченого публіциста Саліковського, також його участь у таборових виданнях „Веселка“, „Блоха“, „Колючки“. Підписаний ще й досі яскраво пригадує собі чудову карикатуру В. Цимбала „Сидить козак на терні та штани латас“, де особливо майстерно була нарисована не тільки характеристична фігура, але й ота безподібна латка.

Коли почалась „тяга“ до Чехо-Словаччини, В. Цимбал опинився в Празі, де одночасно студював в Українській Студії Пластичного мистецтва і чеській державній Високій Мистецько-промисловій школі, що їх з успіхом закінчив у 1928 році. Мало сказати „з успіхом“, бо наш мистець здобув у чеській Празі незвичайну славу. Молода Чехо-Словацька Республіка, щоб відзначити найбільшого свого історика та ідеолога самостійності — Палацького, оголосила великий конкурс на графічно виконаний портрет славного історика. А треба підкреслити, що Прага віддавна славилася своїм графічним мистецтвом, а її друкарська промисловість не поступалась світознаному Ляйпцігові. На конкурсі зголошено 100 (сто!) праць, очевидно, найкращих чеських графіків. І от першу премію одержав наш земляк Віктор Цимбал! Крім своєї мистецької вартості, портрет Палацького у виконанні В. Цимбала був поза всякою конкуренцією своїм технічним рівнем. Виконаний ручно пером під дереворізну манеру гравюри, він дивував прецизністю виконання, з такою певною і точною лінією, що пере-

В. Січинський

ВІКТОР ЦИМБАЛ

(Характеристика його творчості).

вищувала всі прилади і машинні засоби. А при тім лінії м'які, еластичні, дійсно, мистецькі, що віддавали усю пластику, форми та індивідуальні і психологічні особливості портретованого. Портрет Палацького видало Державне видавництво в трьох різних розмірах, при чім найбільший формат — фоліо — без ніякого зменшення супроти оригіналу. Вислід конкурсу був великою несподіванкою для чеських фахівців і патріотів, що вважали своїх графіків найкращими в Середній Європі. Але не було ради — конкурс відбувся з дотриманням усіх належних приписів тасмного голосування журі, а відзначене першою нагородою гасло при відкритті закритого конверта дало прізвище бідного емігранта, ще студента Мистецько-промислової школи — Віктора Цимбала!

Під час свого перебування в Празі мистець брав жваву участь в українському мистецькому житті, ілюстрував видання М. Таранька у Львові „Світ Дитини“ та інші видання Західної України і закордону. Виконав також в Українській Студії чимало гравюр-дереворізів, офортів, акватінти, що в них помітна особлива гострота спостереження і глибока психічна насиченість мікрокосму (напр., долучений дереворіз гриба).

В 1928 р. мистець покидає Прагу і переїздить до Буенос-Айреса, де закладає власну графічну майстерню і мистецьку школу. Не маючи спочатку ніяких зв'язків з мистецьким і видавничим світом аргентинської столиці, він незабаром здобуває не тільки визнання заслуг, але й провідне становище. Спочатку він працює для місцевих журналів „Suplemento“, „Caras y Caretas“, „Plus Ultra“, а також в театрах як декоратор. Але найбільше працює в модерній рекламній графіці, здобуваючи таке провідне становище, що інші аргентинські графіки починають орієнтуватися і наслідувати нашого мистця.

Рекламна графіка В. Цимбала обслуговує найбільші і найкращі фірми та банки Буенос-Айреса, а також міжнародні, як City Bank, Bank of Boston, Swift, General Motor, Standard, Shell-Mex та ін., як також відомі фірми, як Ford, Kodak, Nestle, Opel. З аргентинських фірм — текстильна фабрика Alpargatas, пивоварня Quilmes, вино Trápiche, парфуми Atkinsons і т. д.

На початку війни англійський уряд замовив В. Цимбалові оголошення „Мирна війна, але Англія завжди дотримувала свої компроміси“, яке було опубліковане на цілу сторінку найбільших аргентинських газет „La Prensa“, „La Nacion“, „El Mundo“. За рисунок будинку

В. Цимбал. Рекляма.

City Bank він одержав з централі в Нью-Йорку гратуляцію; за портрет Тосканіні для плит „Victor“ — спеціальну подяку. Англійська „Camara de Comercio“ замовила нашому мистцеві т. зв. трафальгарського лева для свого герба. Працював В. Цимбал також для Уругваю, Бразилії, Чіле. Відбув довшу подорож по Патагонії і був аж під Огневою Землею, звідки привіз серію етюдів, які виставляв на власній, індивідуальній виставці в Буенос-Айресі в 1936 р. На виставці найкращої рекламної графіки в Аргентині (Буенос-Айресі 1949 р.) одержав першу нагороду.

Найбільше праць виконав В. Цимбал для залізничного концерну Ferro cariles Argentinos і фірми оптичного приладдя Lutz Ferrando.

Не зважаючи на переобтяженість своєю мистецькою працею, В. Цимбал відомий своєю громадською, меценатською і організаційною працею поміж українською еміграцією в Аргентині. Став першим членом-добродієм і фундатором Українського Народного Дому в Буенос-Айресі. На протязі цілого першого року існування Української школи в тому ж Буенос-Айресі утримував усю школу власним коштом, включно зі сніданками для дітей, де також безкоштовно вчила його дружина. Майже всі українські видання в Аргентині він безкоштовно оформлював та ілюстрував, як, напр., календарі „Просвіти“, „Українське Слово“, „Плуг та меч“, „Сонечко“, „Перелом“, „Наш клич“, Історія України М. Аркаса, знамениті карикатури для „Лукоморія“ (1949 р.). Між іншим, це видання, направлене проти червоної московської тиранії, було зустрінуто хуторянською українською критикою негативно тому, що вийшло російською мовою. Виходить, що ми ніяк не можемо дорости до того, щоб провадити пропаганду мовою нашого ворога, який, до речі, веде величезну протиукраїнську пропаганду нашою мовою. Нарешті наш мистець став одним з засновників Українського Допомогового Комітету для рятування і переселення українців та брав діяльну участь у Першому Українському Конгресі в Аргентині.

Рекламна графіка В. Цимбала, як уже зазначено, займає окреме місце в українській графіці. Ще будучи студентом Високій мистецько-промислової школи в Празі, мистець не піддався модним і ефемерним впливам Парижу, які панували і в чеській столиці, коли солідну і високо-кваліфіковану мистецьку працю заступав легкий, шкідливий і часто неграмотний рисунок, що походив від легковажного ставлення до мистецтва, гонити за „модернізмом“ і часто був виявом дефектизму, дегенерації і розкладових тенденцій.

Звичайно, В. Цимбал не вільний від тих специфічних американських вимог, які ставлять меркантильні фірми до своєї реклами. Але ніколи він не знижувався до дешевої реклами з її фотографічно-натуралістичним трактуванням і „механічною“ сугестією. Кожна рекламна графіка нашого мистця — це мистецький твір, який дивує передовсім досконалістю технічного виконання. На перший погляд ніби натуралістичне трактування, але при дальшій обсервації, бачите перед собою вдумливу синтезу, моноліт ідей, що промовляють до вічності. Сугестивна сила цих творів величезна. Сюжети прості. От, наприклад, бачите плякат, де нарисована лише одна рука, що тримає окуляри. Але як певно, владно і переконливо нарисована ця рука лише самими штрихованими лініями (чорне-біле)! Яке багатство форм, пластики, гри світла й тіні, півтіней, тонів і рефлексій! Або пара очей, що дивляться на вас через окуляри. Крім живої гри білого й чорного, тут віддана ціла духо-

(Продовження на 2 ст.)

ЛИСТ БЕЗ ПІДПISУ

(Новеля)

„Забудь мене і те забудь, що досі було між нами...”

Так починається її лист. Далі писані рядки на поживклому папері застрибали в очі. Можливо, я читав і далі (котрий уже раз?). Та думка-спогад випереджала лист...

Ми зустрілися ранньої осені в Межигір'ї, над Дніпром. Здається, то був кінець вересня. Перший подих в'янення торкнув зелень межигірських горбів, і від цього в повітрі розлитий був м'який, ніжний сум. Та його наче не відчувало гамірне товариство хлопців і дівчат-студентів Межигірського керамічного технікуму. Саме цих днів вони з'їжджалися по літніх ваканціях і разом з учнями Новопетрівської десятирічки виповняли межигірські околиці гоном голосів і вечірніми співами. (Нові Петрівці — велике село, кілометрів півтора від Технікуму, на верстовому шляху Вишгород-Димер).

На одному з найвищих межигірських горбів височів старий гіллястий дуб. Кажуть, що під ним колись спочивав і споглядав на Дніпро наш великий Кобзар. Чи так справді було — тепер би старався перевірити, але тоді, маючи 28 років, минулим не цікавився: око найперш фіксувало приманливі постаті, а вухо ловило дзвінкі голоси і грайливий сміх дівчат.

— Пробачте, може, покажете мені, як звідси найпростіше вийти до села, до школи. Сюди я йшла за людьми, а назад ось уже й не втраплю. Перший бо раз...

Переді мною стояла молода жінка з дівчиною 5-6 років. Видно, підійшла десь іззаду чи збоку — не бачив досі.

— До школи? О, з найбільшою присмітністю пройдуся з вами — я вже й сам хотів вертатися: о 8.30 маю вчительську нараду.

— То ви також педагог?

— Навіть з п'ятирічним стажем. Дозвольте відкомендуватися: викладач мови й літератури в старших класах — Андрій Берестенко.

Подала маленьку ручку і якимось манірно, з легким глузуванням:

— Але страшенно поважно... А такий молодий! У вас учні не втікають з лекцій?

— Дозвольте: як це учні можуть так порушувати правила „внутрішнього розпорядку трудових шкіл”? І чому, від чого втікати?

— Від вашої солідності, від „п'ятирічного стажу”.

(Закінчення з 1-ої ст.)

зу. А от на іншій рекламі куток шахівниці з шахами для гри і покладені на краї окуляри. Тут ніби зосереджений увесь матеріальний і розумовий світ. В склі окулярів ніби переломлений і відбитий всесвіт з його матеріальністю й духовістю.

В плякаті залізниці нарисовано три паротяги — це ціла історія техніки трьох різних епох. Але це не звичайний „техніцизм”, над усім панує вищий патос духовості, геній творчості. Така сама синтеза, сумарний образ та психологічна насиченість панус і в тих графіках, де В. Цимбал подас складну фігурову композицію, наприклад, в плякаті, що виображує операційну дію: „Que aporta Lutz Terrando a la Medicine?”

Також в архітектурних стафажах В. Цимбал, не в приклад іншим мистцям, має подивудне почуття архітектурних форм, перспективних ракурсів та гармонії світла й тіні. А понад усім прецизність лінії, точніша від машини й краща від мистецького пензля.

В працях В. Цимбала для українських видань не бракує українських стилістичних рис, але й тут передусім панує синтеза й стисла монологічна форма, що говорить про патос творчості, вічну ідею української духовості. Ця духовість і мистецька творчість не пропадала і на далекій чужині!

— Мамусю, ти дядю не вчи, бо я вже хочу їсти, — засмикала маму за руку маленька Галя.

Ми сміялися. А втім, мені й без цього було весело-смішно. Справді: до мене сміються такі вимовні, блакитні очі, а я насупроти — „з п'ятирічним стажем”!

Ми пішли. Обминаючи якісь кущі, що звужували стежку (ми йшли не звичайною дорогою, а навпростець) Рая Смоленко близько притулилася до мене, даючи місце своїй дівчинці.

— А ви нездогадливий, хоч і з п'ятирічним стажем, — у тоні того самого легенького кепкування промовила Рая. — Бачите, що тісно; то могли б виступити вперед або лишитися ззаду!

Я не знайшов, що сказати. А проте мені було весело, і я відбіг наперед так, що Рая гукнула:

— Чого ж ви тікаєте? Гарний мені „кавалер” — лишас даму саму серед якихось хащів!

Знайомство і зближення наше розвивалося хутко. Рая мала особливу манеру говорити з чоловіками — з усіма, не тільки зі мною: вона „дряпалась” (її власний вислів), тобто кепкувала з співрозмовника, наче випробовуючи його рівновагу й відірність на колючки-удари по амбіції.

Проте, коли я запропонував їй одружитися (це було щось по двох тижнях нашого знайомства), — вона враз посерйознішала:

— Цього не буде! Та й як ти можеш пропонувати таке, коли ти мене зовсім не знаєш. Я — людина спустошена. Читав коли збірку Аверченка: „Уламки розбитого вщент”? Отака й я — уламок вщент зруйнованого.

Серце мені враз щось затисло. Не слова самі так подіяли, а тон, яким вони були сказані, й серпанок смутку, що раптом поняв Раяні очі. А ще хвилинка — і я помітив у неї досі не бачені, ледь уловні лінії-борозенки обабіч уст.

— Сідай-но трохи ближче, я тобі дещо розповім...

Рая виїняла з шухляди якусь фотографію і подала мені. На фотографії була вона з якимсь чоловіком в уніформі і з великою кудлатою шапкою на голові.

— Оцей громоподібний чоловік з папахою на голові — це мій перший чоловік, начальник міліції в Сквирі. Він мене взяв, як вояк, брутально, по руйнації нашого родинного гнізда. Пізніше, як сам казав, „оформив процедуру в ЗАГС-і”. З нашого спільного чотирирічного життя — з кінця 1920 по 1924 рік — у пам'яті моїй на все життя закарбувалася оця папаха. Поза тим — нічого. Мені навіть не віриться, що моя Галя — його дитина. А втім — це й не зовсім певне, бо під час тих п'ятих оргій, що їх він не раз влаштовував з приятелями в нашій домі (домі моїх батьків, що його „начміл” успадкував собі), — всяко бувало. Бо й що могла зробити, який опір могла вчинити я — „недорізнана буржуйка”, випадком уціліла дочка знищеної сім'ї лікаря-домовласника?

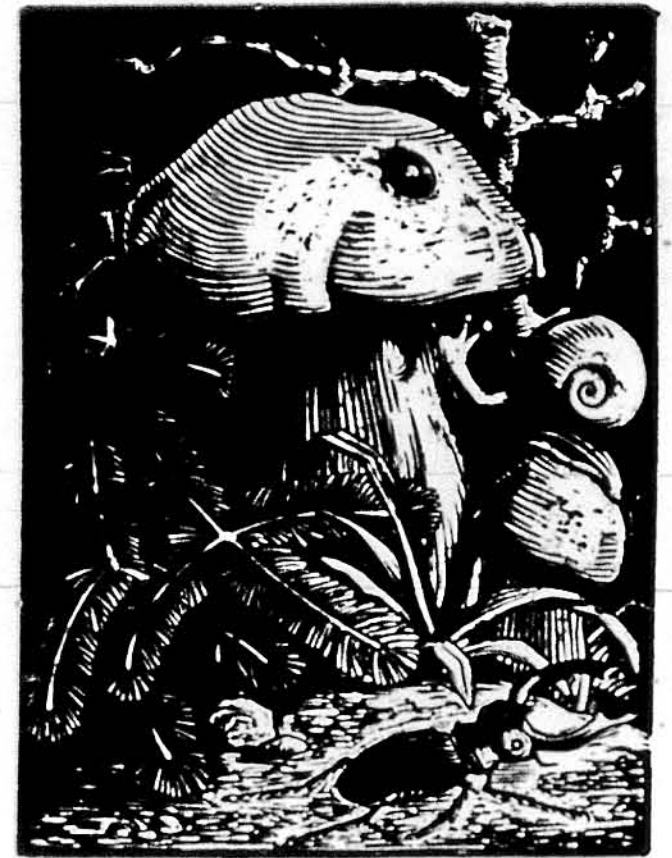
По павзі показала мені другу фотографію.

— А оце — герой-шахтар. З Донбасу. Цього я любила. Хоч жити з ним довго не могла, Гарний, дужий був чоловік, але вітрогін і розбещений докраю.

Я пильніше придивився до фотографії. З неї визирало обличчя здоров'яка з буйною шевелюрою на голові і самопевним виглядом переможця в житті.

— Стривай, Раю, а де ж дівся твій „начміл”?

Восени 1924 року (ми тоді щойно переїхали на Далекий Схід, жили поблизу манджурського кордону) згинув, пильнуючи совєтських кордонів. Казали — в перестрілці з білокітськими бандитами чи контрабандистами. Точно не довідалась — чи ж не все одно мені? Я не мала чого та й не хотіла залишатися на Далекому Сході і вернулася на Україну, до рідної Сквири. Хоч і тут у мене нікого з близь-

В. Цимбал. Гриб.

ких не було, та все ж... Побула три місяці на вчительських курсах — і одержала посаду вчительки.

Важко було подорожувати — моя Галя мала півтора року. Та, спасибі, допоміг один військовик-старшина, що вертався до Києва, казав — у двомісячну відпустку. Також чіплявся потім, у Сквирі приїздив, та я вже вміла собі зарадити і відчепила його якимось.

— Ну, а шахтар? — спитав я, все ще тримаючи в руках його фотографію.

— Цей приїхав у Бочарівку (село, де я вчителювала) „на побивку” до родичів — був родом з цього села чи щось таке. Стрілися вперше на шкільному вечорі пам'яті Т. Шевченка. Відразу полонив мене — такий герой! Грошей мав, як на сільські обставини, багато і був щедрий. По двох чи трьох місяцях я поїхала з ним на Донбас. Він далі працював у шахті, а я стала за вчительку в школі — робітниче селище, де ми жили, мало аж дві школи і одержати вчительську посаду було легко.

Та вже по кількох днях мені сказали, що він має в цій селищі аж дві коханки. Не вірила. Та скоро довелося повірити. Раз, другий не прийшов на ніч додому. Почала я за ним бігати, шукати. А знаходила — молодіці його глузували з мене: „Чи тобі шкода? Не бійся, для тебе його ще вистачить! А врешті, хто тобі боронить завести й собі коханця збоку? Я ж теж маю чоловіка — та він на нічній зміні і до мене не має претенсій”.

Побила я одну. Не знаю, як і здужала, бо супроти мене була ця хвойда, як віл. Що ж? За це Сашко (так звали мого шахтаря), прийшовши п'яний, побив боляче мене. Тоді я сказала сама собі: „По цей дуб миля”! І другого дня, взявши Галю й найпотрібніші речі, вибралася геть. Пішла жити в школу. Завідувач знав мої обставини і з своїх трьох кімнат одну відступив мені, а кухню користувалися спільно. Жінка його була добра людина, і мені там було б не погано, якби не отой розголос у селищі... та ще — щоденні візити Сашкові. Приходив після роботи майже щодня. На колінах повзав — благав повернутися.

І я повірила була йому, вернулася. Якийсь місяць не пив, тримався хати, і я навіть зважилася була мати від нього дитину. Аж тут трапилось несподіване: захворіла я на запалення легень. Спочатку лежала недужа вдома, потім два тижні в лікарні. І пішов знову гуляти мій Сашко. Забував і до лікарні навідатися, хвору жінку розважати.

— І як ти могла таке дрантя любити?! — не стерпів я. Але вона не звернула на мене уваги, бувши цілком у полоні спогадів.

— Еге ж, мабуть, це найбільше й пришивило мого одужання: велика злість мене взяла і жадоба „обов'язково поставити на своєму”, не піддатися. Наближався якраз кінець шкільного року, і в голові мені вже склався план: лишити геть Донбас і вернутися на Київщину.

НА МОГИЛІ ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА

(Уривок із споминів про прокляті в нашій історії 1941 - 1944 роки)

Цей уривок відноситься до 1942-го року, коли автор споминів перебував у Бересті. Згадуваний у тексті інж. Ів. Гнойовий — тодішній мешканець міста Берестя.

Редакція

Одного гарного соняшного дня, в неділю, до мене заходить інженер І. Гнойовий і пропонує перейти на міський цвинтар, щоб оглянути могилу Олексі Стороженка. Охоче приймаю це миле запрошення.

Ідемо, говоримо.

З інженером І. Гнойовим я мав нагоду не один раз говорити зовсім щиро, як із старим ідейним українцем. Заговорили тепер ми про майбутнє нашого народу. Німці зовсім очманіли від своїх успіхів. Вони сліпо вірять у перемогу німецької зброї, на всіх людей не німецької крові дивляться з погордою, як на завойованих рабів, і на ніякі компроміси із здоровим розумом їм не хочуть. Страшне майбутнє України в разі німецької перемоги для нас зовсім очевидне. Що ми можемо протиставити цій смертельній загрозі? Нашу організованість? А де вона? Старше громадянство пасивне, або, за висловом Мазепи, зовсім „оспале“. Молодь? Вона прекрасна, але чи ті стежки, якими вона йде, доцільні і чи засоби її боротьби в умовах сьогодення розумні?

Інженер оповідає мені про свою самотність, як національного працівника на тутешньому терені. Кого тут можна назвати справжнім, свідомим українським громадянином поза інж. Петром Пилипчуком*) та ще парю менш активних людей?

Міський цвинтар у Бересті лежить далеко за містом. Треба перейти міст над залізничною колією, що біжить у бік Пінського, щоб побачити з правого боку розлогий, густо зарослий старими деревами парк. Це й є цвинтар.

З лівого боку дороги, напроти цвинтаря, видно якісь будови під високими столітніми осокорами. Це, як пояснив мені інженер, колишня садиба Олексі Стороженка.

Родом із Полтавщини, Стороженко був у Бересті повітовим маршалком, або, по-московськи, „предводителем дворянства“, і тут написав свої відомі „Вуса“, „Марка Проклятого“ та інші твори. Може, саме ці тіняві осокори давали йому надхнення до написання або, може, на обріях поліської рівнини ввижалася йому з цього місця рідна Полтавщина, що здалека визолочувала його поетичні образи. Так чи так, а в цьому місці билось колись велике українське серце. Стороженкова садиба перейшла в чийсь чужонаціональні руки, страшенно тепер занедбана і з докором дивиться на невдячні людські покоління, що не подумали зробити тут якогось заповідника. Єдине, чим спромоглися люди в Бересті виявити вдячність О. Стороженкові, була названа його іме-

нем українська народня школа, створена заходами петлюрівської еміграції в Польщі. Але несамолюбна ненависть до українців польського берестейського воєводи**) Костка-Бернацького поклатала край цій школі разом із товариством „Просвіта“, що цією школою опікувалася.

Входимо на цвинтар.

Бачу коло церкви кілька недавніх советських надгробків із різними написами і комуністичною зорею замість хреста. Ідемо головною алеєю. Наприкінці її завертаємо трохи ліворуч і зупиняємось коло обгородженої залізними ґратами чорної плити з чавуну, на якій гарними буквами так званого миколаївського стилю виписані по-московському всі титули Стороженка, без зазначення лише того, що він був українським письменником. Доля багатьох наших визначних людей, яким довелося займати якібудь становища в московській урядничій гієрархії.

Вдивляюсь у плиту і признаю повну слушність латинській приповідці: *Mutantur tempora, omnia mutantur****). Скільки змін зайшло в житті від часу смерті Стороженка! Царської Росії, в якій він був „статським советником“, давно вже нема і цей напис на плиті, після всього того, що прошуміло по поваленні московського царату, виглядає тепер повним анахронізмом. Але на самій плиті сімдесят років часу зовсім не позначилося. Виразні букви напису видно на ній чітко, немов би були викарбувані тільки вчора.

Стою, вдивляюся в ці букви і думаю, як буде виглядати наше життя 70 років після нас? Ніхто з певністю цього вгадати не може. Не може ніхто дати навіть запоруки, чи ця важка чорна плита лежатиме ще тоді на своїм місці. Одно лише певне: і ті володарі нашого краю, що бундючно виспівують тепер на вулицях: „Галі-гальо-гальо“, і ті, що прийдуть на зміну їм, — все це явища часові, переходові. Єдино постійним залишиться тут тільки дух того народу, що вічно на цих землях жив, попадав з однієї неволі в другу, щось назовні сприймав від кожного завойовника, але в духовній істоті своїй лишився тим, чим був тисячі літ перед цим. Це так певне, як те, що легкий вітерець, який леще зелені кленові листки над могилою, має той самий запах поліської землі, що мав його й 70 років тому, як теж те, що листки клену 70 років після нас будуть такі ж зелені, як і тепер. Скільки не нахилили до себе наш народ усякі пройдисвіти, скільки його не тероризували, скільки не підкуповували ласками, титулами й обіцянками — народ лишився таким, яким був. Відпадали від нього, як на дереві, окремі листки, ломилися на ньому віти, угинались верхи, навіть тріщав стовбур, але корінь під стовбуром усе міцнішав. Те, про що за Стороженкових

Влітку бо, під час вакацій, найзручніше було пошукати посаду в школі.

І я виїхала. Сашкові нічого вже й не казала. Вибрала час, коли був на роботі. Завідувач школи з дружиною допомогли мені швидко зібратися і взагалі зацікаувались мною: відвезли на станцію, здали в багаж речі, посадили в вагон. І щоб же ти думав? Сашко якось розвідав, де я, і через пів року приїхав. Та я вже навіть не пустила його до хати. Стовбичив під дверима чи не пів доби, аж поки я через сусідку не дала знати в сільраду, а ця сповістила районну міліцію. Пішов, не дочекався прибуття міліції...

Рая махнула хустинкою коло очей. А втім, на ту мить я відвернув погляд убік і деталей не бачив. У таких стани почув продовження:

— І все таки його мені жаль.

І далі чи то наївно, чи то зухвало (так уміла лише вона, „спустошена“ Рая):

— Не траплявся мені більше такий темпераментний чоловік. (Легенький сміх). Куди тобі до нього!

Це починалось мені знайоме: Рая „дряпалась“, біла по мосму чоловічому самолюбству, випробовувала: мовляв — чи буде й тепер він (тобто я) говорити про одруження, співжиття тощо?

А я таки говорив. Не зважаючи на все почуте, на її „переобтяжений шлях“, на цинізм її заяви про „темперамент чоловіка“, — я таки й далі пропонував їй нашу подружню спілку. Бо — скажу прямо — жити без неї не міг.

... Я знову заглянув до листа.

„Так, я тебе полюбила, дарма що в поведінці з тобою „дряпалась“, — писала Рая. „Ба більше: думаю, що з усіх тих чоловіків, що траплялись мені на моїм життєвім чляху, ти перший такий, що дав би мені подружнє щастя. Але мось минуле так „переобтяжене“, що з того щастя нічого б не вийшло: те минуле увесь час стояло б між нами важкою перешкодою. Бажаю тобі знайти жінку без такого минулого. А я буду жити для своєї донечки“.

Підпису не було. Він, справді, був зайвий.

Г. Байкинич

часів говорили: „минулося, не вернеться“, тепер не тільки воскресло, як біблійний Лазар, а навіть перетворилось у могутню стихію. Велика доля заслуги в цьому належить також „статському советникові“ і „предводителю дворянства“, що спочиває під цією плитою.

Інженер Ів. Гнойовий розповідає, що в 1925-их роках могила О. Стороженка була запалася і в цегляному її склепінні над гробом уже чорніла діра. Заходом української громади, на його заклик, могила була впорядкована і довкола плити поставлена залізна огорожа.

Стоїмо коло цієї огорожі, і я відчуваю той присмний спокій, який завжди вливається в мене, коли я відвідую могили наших визначних людей. З них усе ллється в повітря якісь дивні флюїди, що підносять вас на дусі і сталять ваші сили до життя і до боротьби. З цими чуттями відходив я від могили О. Стороженка, добре знаючи, що не один раз приїду сюди.

Дорогою назад оглядаємо кілька „петлюрівських“ хрестів на місці упокоєння вояків армії УНР. Чи думалося колись О. Стороженкові, що на цьому цвинтарі напроти його садиби будуть колись стояти такі хрести? Чи снилося колись за життя „статському советникові“ О. Стороженкові, що в тому самому Бересті, де він був царським „предводителем дворянства“, буде колись підписаний пакт, яким дві могутні західні потуги з їх балканськими спільниками визнають Україну як незалежну державу?

Mutantur tempora, omnia mutantur.

*) Активного на терені Берестейщини інженера-електрика Петра Пилипчука в 1943 р. заарештувало німецьке гестапо і разом із сотками інших громадян у червні цього року без суду розстріляло.

**) Губернатора.

***) Міняються часи і (з ними) все міняється.

Василь Витвицький

УКРАЇНЬСЬКА МУЗИКА ТА ОПЕРИ НА ГОГОЛІВСЬКІ СЮЖЕТИ

У недільному виданні „Свободи“ з 12 жовтня 1952 р. появилася стаття В. Карагіоза „Про опери на гоголівські сюжети“. Згадуючи про одну з арій з опери „Майська ніч“ Римського-Корсакова, п. Карагіоз пише про свій власний концерт в Нью-Йорку таке: „Цією арією я й відкрив 4 липня 1952 р. мій концерт, присвячений пам'яті М. Гоголя, який, як визнала критика, блискуче вирішив проблему українського оперового концерту“. Ці слова і взагалі вся постава справи може внести непорозуміння в наші читачські, зокрема музичні кола, і я з метою роз'яснення пишу ці рядки.

Як усе відношення українського народу до російського уже впродовж трьох століть стоїть найважливішою і найважчою для розв'язки проблемою, так такою ж проблемою залишається й відношення української культури до російської. Ми весь час перебуваємо в дуже складному становищі, накиненому нам проти нашої волі. Становище музик — на мою думку — ще важче, ніж мистців інших ділянок. При всій нашій увазі й великій пошані до російської музичної культури, ми все ж таки пам'ятаємо, що й ми, як і кожна нація, мусимо дбати за плекання своїх власних своєрідних цінностей, авторством яких не треба було ні з ким ділитись. Можна це назвати національним егоїзмом, так, алеж саме з такого „егоїзму“ виростали пишні національні культури, між ними й російська. Бо — як писав Римський-Корсаков — „музики поза національністю немає, і насправді кожна музика, яку вважають загальнолюдською, все таки національна“.

Для з'ясування нашого ставлення до опер російських композиторів на гоголівські сюжети треба поставити таке питання: що вирішуватиме національну приналежність музичного твору, національність автора й середовище, в якому твір постав, чи сюжет? Якщо прийняти останнє, тоді мусимо визнати, що „Кармен“ — еспанська опера, а „Мадам Батерфляй“ — японська, подібно, як Франків „Мойсей“ — жидівський, а „Оргія“ Лесі Українки — грецька. Мистецький твір, хай і написаний на сюжет з

(Закінчення на 4-й ст.)

Яр Славутич

ЯК МОСКВА НИЩИЛА Й НИЩИТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Українське відродження досягло своєї кульмінації в проголошенні самостійності України (22 січня 1918 р.).

Визвольні змагання 1917-21 рр., хоч і скінчилися тимчасовою поразкою, мали епохальне значення для поширення національної свідомості серед найнижчих шарів українського народу, що виріс у модерну, з усіма належними атрибутами, свідому націю. Тому культурне, зокрема літературне відродження 20 років треба розглядати як наслідок столітньої діяльності наших письменників (від „Енеїди” Котляревського) і чвертьстолітньої праці наших політичних діячів (від заснування РУП). Великою підтримкою для літературного відродження 20 років став той факт, що новий окупант, московський більшовизм, прийшовши на зміну московському царатові, був молодий і слабкий. Поки він зміцнів, відродження посилає на родючий ґрунт снаговіте зерно багатих врожаїв, якого вже ніколи не припинити ніяким загарбникам.

Ще московський царат, передбачуючи широке пробудження українського народу, намагався всякими способами загальмувати його розвиток, а найкращих діячів запроваджувати на заслання, гноїти в тюрмах і т. п.

Найбільший український поет Т. Шевченко провів десять років, найкращих для творчості, в пустелях Азії. П. Куліш, М. Костомаров, пізніше А. Тесленко та інші письменники теж були карані засланням. П. Грабовський змарнував майже все своє життя по московських тюрмах і на засланні, де й помер. Починаючи з другої половини 19 ст., після проголошення

(Закінчення з 3 ст.)

життя й побуту іншого народу, залишається власністю тієї національної культури, що його створила. Правда, наші „порахунки” з росіянами на полі культурних дібр складніші, ніж, наприклад, відношення італійського композитора до його „японської” опери, але саме це й вимагає від нас уважнішого ставлення.

У нашої музичної історіографії і виконавчій практиці питання про такі твори російських композиторів, як „Майська ніч” чи „Сорочинський ярмарок”, не нове, і воно вже вирішене. Людям новим у нашому музичному житті можна було б порадити увійти в нього, познайомитись і зрозуміти принципи, на яких воно спирається. Його шлях не легкий, але свій власний. Саме за прямування цим шляхом ставилася з призириством до Миколи Лисенка київська російська преса. За те саме ставився до нього з нехиттю його колишній учитель інструментації — Римський-Корсаков. Бувши запрошений до Лисенкового дому під час свого перебування в Києві 1894 р., Римський-Корсаков записав у „Літописі мого музичного життя” таке:

„У Києві мені довелося побачитись із моїми колишніми учнями Рибом та композитором Лисенком. В останнього я їв вареники і слухав уривки з його опери „Тарас Бульба”. Не вподобалось... це значить: „Тарас Бульба”, а не вареники”. Згадати б, що в іншому місці цього самого „Літопису” Римський-Корсаков не знайшов інших слів для характеристики дружини одного із знайомих мистців, як „настоющая хохлушка”.

Микола Лисенко передав нам у спадщину чітку накреслену мету: змагатись за національну самобутність української музичної культури. Продовжуючи його діло, українські композитори у важкому зусиллі, переборюючи величезні труднощі, створюють цінності, наші не тільки сюжетом і матеріалом-сировиною, але й своїм мистецьким оформленням та духом.

Вирішувати проблеми „українського оперового концерту” операми російських композиторів — це непорозуміння. А вже ту думку п. Карагіоза, що ці твори мали б стати „улюбленими операми всього українського народу та репрезентувати його культуру серед інших народів”, треба рішуче відкинути.

валуєвського наказу („не было, нет и быть не может”), московський царат переслідував майже кожного українського письменника.

Але найбільших і найжорстокіших переслідувань зазнала українська література після приходу до влади більшовиків, цих вірних спадкоємців царського режиму. Щоб знищити дозрілу українську націю і повернути її в стан несвідомої народності, а потім зрусифікувати, новітні імперіялісти повели деструкцію двома паралельними шляхами:

1. Ліквідація еліти, мозку нації.
2. Ліквідація селянства, основи нації.

За московсько-більшовицьким пляном, український народ мав би стати сліпою нерозумною отарою, якою зміг би вільно керувати від них приставлений чабан. Тим часом величезні багатства, зерно, залізо, вугілля мають текти на північ, для „старшого” брата.

Крім окремих, принагідних випадків, яких ніколи не бракувало, московсько-більшовицьке нищення можна поділити на три періоди, старанно заплановані і вчасно виконані загарбниками.

Перший період — 1929-34 рр. Ця п'ятирічка принесла необчисленні втрати. Мільйони селян були „розкуркулені”, загнані в колгоспи, заморені штучно-створеним голодом 1933 р. Тисячі інтелігентів, мозок нації, заслані або розстріляні.

Ось один із типових документів того часу, присуд спеціальної комісії найвищого суду СРСР, опублікований 18 грудня 1934 р. в багатьох газетах:

„З 13 по 15 грудня цього року Виїзна Сесія Військової Колегії Найвищого Суду СРСР під головуванням тов. Ульяріха, членів Ричкова та Горячова, розглянула справу: Крушельницького Івана, Крушельницького Тараса, Сказинського Романа, Лебедінця Михайла, Шевченка Романа, Карабута Анатолія, Сидорова Петра, Скрипи-Козловського Григорія, Фальківського Дмитра, Косинки-Стрільця Григорія, Оксамита Михайла, Щербини Олександра, Терещенка Івана, Буревія Константина, Влизька Олексія, Дмитрієва Євгена, Богдановича Адама, Бутузова Порфирія, Бутузова Івана, П'ятиці Володимира, Блаценка Якова, Польового Доминика, Хоптяра Івана, Борецького Петра, Лук'янова-Світозарова Лерні, Півненка Константина, Матяша Сергія, Ляшенка Олександра, по обвинуваченні в організації підготовки терористичних актів проти працівників радянської влади. Суд встановив, що більшість обвинувачених прибула в СРСР через Польщу, а частина через Румунію, маючи завдання по вчиненню на території УСРР ряду терористичних актів. Керуючись постановою ЦВК СРСР... Виїзна Сесія Військової Колегії Найвищого Суду СРСР всіх вище зазначених осіб присудила: розстріляти, майно всіх конфіскувати. Присуд виконати” (ТАРС).

А скільки таких вироків не було оголошено!

Звичайно, ніхто з тих розстріляних не підготовляв ніяких терористичних актів. Крім кількох галичан, що були заманені в УСРР, майже всі засуджені були місцеві, свідомі представники української еліти. Серед них — кілька відомих українських поетів і письменників.

3 ПОЛІТИЧНИХ КАРИКАТУР В. ЦИМБАЛА

„А кіт ковбаску наминає”.

Другий період — 1937-38 рр., часи „сжовщини”, ще жахливіші роки за попередні. Це вони породили вінницьку трагедію. З письменників було повизбирувано переважно тих, що не схотіли співпрацювати з більшовиками і відійшли від літературного життя.

Третій період — початок німецько-совєтської війни (22 червня 1941 р.). Своєю жорстокістю це нищення було ще „досконаліше”. Свідомих українців спалювано сотнями в дерев'яних будовах, розстрілювано над спеціально викопаними ямами тощо.

Після деякого „відпочинку” в 1942-46 рр., що його зумовила війна, переслідування української літератури почалося знову.

Київська „Літературна газета” (20 листопада 1947 р.), повідомляючи про „одностайне” виключення П. Карманського, М. Рудницького та А. Патрус-Карпатського із Спілки Радянських Письменників України, писала про них: „запеклі буржуазні націоналісти”; „мерзенна і ганебна постать” (про Карманського), „типовий псевдовчений” (про Рудницького), „порочні книги” (про „Живу воду” Ю. Яновського, „Його покоління” І. Сенченка, „Вірність” М. Рильського, „Остап Вересай” Ф. Бурлаки) і т. п.

В іншому числі цієї газети (15 листопада 1947 року) П. Тичина, за наказом із Москви, змушений був заявляти буквально таке:

„Я з усією рішучістю засуджую те, що виявлено помилкового і шкідливого в творах Юрія Яновського... Хочу сказати про твори М. Рильського, в яких є зразки націоналістичного порядку...”

Інший присяжний критик (він же й поет) А. Кацнельсон накидався:

„... М. Рильський реставрує руссоїстські думки про те, що нібито близькість до природи впливає на покращання моралі людини”. На думку Кацнельсона, лише вчення Сталіна покращує людську мораль і т. п.

Така знайома картина взаємобичувань! Чорні 30-ті роки повторилися з великою точністю. І цей терор лютує далі. Ще недавно наша еміграція мала нагоду читати, як московські більшовики забороняють українським письменникам писати „любить Україну” (відомий твір В. Сосюри), знову тавруючи багатьох із них „буржуазними націоналістами” і т. п.

Як правило за фізичним знищенням автора йде вилучення з ужитку його творів. Таким чином визбирується і знищується все найкраще, а лишається найгірше, переважно самі агітки, що із справжньою літературою не мають нічого спільного.

За 30 років більшовицького панування на Україні розстріляно або заслано в концтабори коло 200 українських поетів, письменників, мовознавців, літературознавців та мистців:

І. РОЗСТРІЛЯНІ:

Кость Буревій, прозаїк драматург, пародист; Олександр Влизько, поет; Михайло Гаврилко-Різьбар (1920 р.); Петро Дорошенко, мистецтвознавець (1919 р. в Одесі); Михайло Донець, автор; Григорій Косинка, прозаїк; Агатангел Кримський, поет, мовознавець; Іван Крушельницький, поет; Тарас Крушельницький; Михайло Лебединець, прозаїк, Лада Могильницька, поетка; Ол. Мурашко, малює (1918 р.); Гнат Михайличенко, прозаїк (розстріляний денікінці 1919 р.); Володимир Пауменко, літературознавець, педагог (1919 р.); Сергій Пилипенко, прозаїк, байкар, публіцист; Микола Плевако, літературознавець (забитий на засланні); Дмитро Ревуцький, музикознавець, фольклорист (1941 р.); Володимир Свідзінський, поет (спалений разом з іншими в'язнями 1941 р.); Роман Сказинський, прозаїк; Олександр Сорока, поет; Іван Стещенко, літературознавець (забитий 1918 р.); Людмила Старицька-Черняхівська; Іван Терещенко, критик; Дмитро Фальківський, поет; Василь Чумак, поет (розстріляний денікінці 1919 р.); Григорій Чупринка, поет; Роман Шевченко, літературознавець; Іван Юхименко, режисер (спалений).

ІІ. ЗАПОДІЯЛИ СОВІСМЕРТЬ:

Дмитро Борзак, прозаїк (шматком скла у в'язниці); Григорій Голоскевич, мовознавець (повісився на засланні); Вадим Охріменко, прозаїк (застрівився 1941 р.); Людвик Сидельський (Сава Крилач), прозаїк, із дружиною Вірою; Микола Скрипник, культурно-політичний діяч (застрівився); Борис Тенета, прозаїк

(повісився у в'язниці); Микола Хвильовий, поет, прозаїк, памфлетист (застрілюється); Аркадій Казка, поет.

III. ЗАСЛАНІ В КОНЦТАБОРИ:

Іван Андрієнко, прозаїк; Б. Антоненко-Давидович, прозаїк; Василь Атаманюк, поет; Юліян Бачинський, публіцист; С. Бен (Бендюженко), поет; Ф. Біла-Криниця, поет; Василь Бобинський, поет; Дмитро Бузько, прозаїк; Сава Божко, прозаїк; Михайло Бойчук, маляр; Петро Ванченко, прозаїк; Іван Врона, маляр (помер на заслання); Микола Вороний, поет; Марко Вороний (М. Антіох), поет; Василь Вражливий, прозаїк; Юрій Вухналь, прозаїк-гуморист; Кость Горбань, критик; Микола Горбань, прозаїк; Мечислав Гаско, поет; Дмитро Грудина, театральний критик; Юхим Гедзь, прозаїк-гуморист; Йосип Гермайзе, історик; Володимир Жицький, прозаїк; Василь Десняк (Василенко), критик; Антін Дикий, поет; Микола Дукин, прозаїк; Олесь Досвітній, прозаїк; Михайло Драй-Хмара, поет, літературознавець; Спиридон Добровольський, прозаїк; Віктор Дубровський, мовознавець (помер на заслання ?); Григорій Епик, прозаїк; Сергій Єфремов, літературознавець; Пилип Загорулько, прозаїк; Дмитро Загул, поет; Микола Зеров, поет, літературознавець; Овсій Ізюмов, мовознавець; Мирослав Ірчан, драматург; Павло Іванов, прозаїк; Майк Йогансен, поет (збожеволівши, помер у пересильній в'язниці); Пилип Капустянський, літературознавець; Іван Калаяник, поет; Іван Кириленко, прозаїк; Євген Касяненко, перекладач, журналіст; Мелетій Кічура, поет (помер на заслання); Борис Коваленко, критик; Яків Ковальчук, прозаїк; Петро Колесник, літературознавець; Григорій Коляда, поет; Михайло Козоріс, прозаїк; Володимир Коряк, критик; Гордій Коцюба, прозаїк (розстріляний на заслання ?); Антін Крушельницький (батько), прозаїк; Микола Куліш, драматург (розстріляний на заслання ?); Лесь Курбас, режисер (розстріляний на заслання ?); Іван Кулик, поет; Максим Лебідь, поет; Ананій Лебідь, літературознавець; Іван Лакіза, критик; Петро Лісовий, прозаїк (?); Іван Лизанівський, редактор, видавець; Остап Луцький, поет (помер на заслання); Микола Любченко (Кость Котко), прозаїк-гуморист; М. Макаренко, мистецтвознавець, археолог (помер на заслання в 1937 р.); Григорій Майфет, літературознавець; Іван Миронець, критик; Іван Микитенко, прозаїк, драматург (застрілюється ?); Андрій Михайлюк, поет (?); А. Музичка, літературознавець; Недоля, драматург; Андрій Ніковський, літературознавець; Галина Орлівна, прозаїк; Іван Падалка, маляр (розстріляний на заслання); Андрій Панів, поет, прозаїк; Михайло Панченко, сценарист; Валеріян Підмогильний, прозаїк; Люціана Піонтек, поетка; Євген Плужник, поет (помер на Соловках); Олексій Правдюк, критик; Валеріян Поліщук, прозаїк, поет; Григорій Піддубний, нарисист; Федір Пущенко, знавець чужих мов; Михайло Рудинський, мистецтвознавець, археолог; Андрій Річицький, публіцист; Петро Рулін, театрознавець; Яків Савченко, літературознавець; Олександра Слісаренко, поет, прозаїк; Василь Седляр, маляр; Михайло Семенко, поет; Ан. Сенченко, критик, партійний діяч; Олександра Синявський, мовознавець; Михайло Струтинський, критик; Гаврош Сірий, поет(?); Олександр Соколовський, прозаїк; Тодось Степовий (Діденко), драматург; С. Смерчинський, мовознавець; Дмитро Тась (Могиланський), прозаїк; Іван Ткачук, прозаїк, публіцист; Зінаїда Тулуб, прозаїк; Павло Філіпович, поет, літературознавець; Микола Філянський, поет; Андрій Хвиля, критик, прозаїк; Павло Христюк, публіцист; Дмитро Чепурний, поет; Василь Чечвянський, прозаїк; Вероніка Черняхівська, поетка (збожеволіла на заслання); Віталій Чигирин, прозаїк; Євген Шаблювський, літературознавець; Іван Шаля, мовознавець; Гео (Юрій) Шкурупій, поет, прозаїк; Володимир Штангей, прозаїк; Іван Шевченко, поет; Ілля Шульга, маляр; Михайло Шульга-Шульженко, поет (?); В. Щепот'єв, літературознавець; Самійло Щупак, критик; Матвій Яворський, історик; Володимир Юринєць, публіцист; Гр. Яковенко, прозаїк; Володимир Ярошенко, поет, байкар; Фелікс Якубовський, літературознавець; Михайло Яловий (Юліян Шпол), прозаїк.

Автор цих рядків звертається до всіх людей доброї волі, що можуть доповнити цей список або внести в нього корективи, щоб вони надіслали це на адресу „Свободи”.

М. Дольницький

АВТОМ З ФІЛАДЕЛФІ ДО ФЛґОРИДИ

(Закінчення)

Флґоріда

27 березня 1513 року еспанець Понс де Леон вікрив Флґоріду, а тому, що до її берегів причалив він на Великдень („Паска Флґоріда” — свято квітів), то й відкрити землю назвав Флґорідою. Ця назва й залишилася. В 1539 році де Сото причалив у гавані Темпа і пішов углиб країни, на північ, на розсліди та дійшов до Окалі. В 1565 році Педро Менендес заклав перше тривале еспанське володіння на східному узбережжі Флґоріди і це володіння назвав св. Августіном. Так виникло найстарше місто в Америці.

В 1702 р. англійці заволоділи були Флґорідою, та еспанці відбили її знову. Ці війни за Флґоріду тривали деякий час, і щойно в 1821 році Флґоріда стала складовою частиною ЗДА.

Розвиток Флґоріди набрав розмаху, порівнюючи, недавно, а Окаля, давнє індіанське місто, ще в 1856 році мало більшість червоношкірих.

Окаля, місто в якому ми ночували, ще до середини 19-го сторіччя було тереном кривавих боїв між білими й індіанцями, що з найбільшою завзятістю боролися проти перегону їх на південь. Спочатку еспанці, потім англійці, французи і нарешті американці всіма засобами намагалися заволодіти середньою Флґорідою, околицями Окалі, що славні своїм багатством та врожайністю. Ці довготривалі війни були дуже жорстокі. Індіанці скальпували білих, де тільки могли, білі нацьковували своїх собак на зловлених індіанців, і собак їх розривали. Підступом, переговорами, використовуючи ворожнечу між окремими індіанськими племенами, білі, кінець-кінцем, перемогли індіанців і відкинули основну масу їх на південь, а рештки примістили в резерваціях. Індіанці не занехали свої ворожості до білих, і щойно в 1940 році почали навчати їх англійської мови в заснованій тоді школі.

Тепер вони живуть по резерваціях і в індіанських селах на півдні, в повній відокремленості й бідності.

Окаля, містечко з 13,000 населення, як і колись, — це важливий центр торгівлі природними продуктами Флґоріди. В самому серці Флґоріди, серед озер і природних джерел, яких на Флґоріді налічують до 30,000, Окаля виконує ще й інше важливе завдання — туристичного центру для тих, що з усіх кінців Америки і багатьох країн світу приїжджають відвідувати Сілвер Спрінгс, Срібні джерела, за кілька миль від Окалі.

Природних джерел-озер на Флґоріді безліч, та Срібні джерела найбільші і найцікавіші. Майже один мільйон туристів прибуває сюди щорічно дивитися на це чудо природи.

Срібні джерела відкрив для європейців де Сото в 1539 році. Це невеличке озеро, дно якого, видне для людського ока, викидає щодня 801,000,000 галлонів води, тобто стільки, скільки треба для забезпечення цілого Нью-Йорку. Пересічна глибина Срібних джерел доходить до 40 стіп, найглибше місце — 81 стопа. Геологи стверджують, що ці джерела сягають своїм початком у минуле до 100,000 років. Ця колишня індіанська святиня стала тепер для білих однією з найцікавіших атракцій. В температурі 72 ступнів, що ніколи не

Звіринець в індіанському селі.

мінється, в кристально чистій воді, живе 36 родів різних риб, 11 родів черепах, і багато інших тварин.

Поснідавши в готельному ресторані, ми негайно вирушили до Срібних джерел. За кільканадцять хвилин наше авто вже стояло в парку Срібних джерел, біля безлічі інших, що ними поприїздили туристи з усіх частин Америки, включно з Каліфорнією і Аляскою.

Зробивши кілька знятків, у тому числі й кілька кольорових, ми увійшли до тропікального звіринця й індіанського села. З великим зацікавленням оглядали кожну дрібницю. Індіанські будівлі, їхні каюки, їхнє щоденне приладдя і устаткування (на жаль, мешканців не застали), все це ми бачили вперше в житті. Оглянувши мавп, крокодилів, безліч гадюк, з них декілька отруйних, рушили ми оглядати найцікавіше — самі джерела.

Сіли ми із іншими туристами в човен, якого було зроблене із скла. Муриновідник покермував човен, порушуваний електричним мотором, на середину озера. Коли ми стали дивитися крізь скляне дно човна, нам відкрилася прекрасна картина. В кристально-чистій воді озера ми побачили на дні його джерела, а з тих джерел із великою силою вибухала вода. Провідник описував кожне джерело, подаючи різні інформації. І всюди — риби. Тисячі їх, здавалося, на віддаль руки, плавали попід човном.

Око не могло намілюватися красою джерел, дна і силою риби найрізноманітнішої величини, форм і барв. Щоб зрозуміти, якою красою ми насолоджувалися, треба це побачити. Майже годину кружляли ми цим човном по озері, слідували за рибами, чистим дном та грою джерел.

Припливши до берега, ми пересіли до іншого човна, а в тому човні були скляні віконця, зроблені нижче від поверхні води. У ці віконця ми спостерігали життя під водою і поведінку людей, що, купаючись, пірнали в воду. З огляду на це, озеро використовують для фільмування, коли роблять картини з підводного життя.

Насичені враженнями, жваво дискутуючи про все те, що мали нагоду оглядати, подались ми прекрасними шляхами в дальшу дорогу, розвиваючи швидкість 60 миль на годину, попрямували на західне узбережжя Флґоріди до наступної цілі — Сарасоти. До Сарасоти доїхали ми по півдні без ніяких пригод, залишаючи замість міста Темпа і Ст.-Пetersбург.

Ночували ми на західному узбережжі Флґоріди, над Мехіканською затокою між місцевостями Боніта-Спрінгс і Неаполь. Готель, що в ньому ми перебули ніч, мав усе потрібне для відпочинку, але тут уперше далися нам ознаки комарів. Таких кусливих ми досі не зустрічали, вони пролазили кожною найменшою дірочкою до наших кімнат, жадні нашої крові. Та хоч вечір ми „витратили” на боротьбу з ними, але ніч була непогана. Спали ми добре і вранці, відсвіжені, помчалися далі. Поснідавши в Неаполі, в якому авто заїхали над самий беріг Мехіканської затоки, оглядаючи його з авто, кинувши оком на 10,000 островів, що майоріли на обрії, ми вишпилювали на шлях, що проходили північними окраями Евергладського Національного Парку.

Евергладський Національний Парк, що охоплює 600,000 акрів, — це найменш досліджена частина Америки. Багна, безліч ще не названих рік, дика рослинність, озера, невивчений тваринний світ, якого ніде більш нема на цьому континенті. В цьому дикому краї, недавно призначеному на парк (заповідник), вільно живуть дикі ведмеді, понад 100,000 родів різних птахів, гадюки й вужі, крокодили тощо. Комарі й інші кусливі комахи виводяться цілими хмарами, не диво, що на нашому шляху ми зустрічали небагато заселених пунктів і білих людей. Зате щораз частіше почали траплятися села семінольських індіанців, нащадків тих, що їх білі прогнали з околиць Окалі.

(Закінчення на ст. 6-й)

(Закінчення з 5-ої стор.)

Іван Гаденко

ЕНТУЗІЯСТИ

(Мініатюрна комедія на 1 дію)

Дієві особи:

1. Чучмарьов, голова колгоспу.
2. Парторг колгоспу.
3. Дід Ключка, швидкий, балакущий, у невисокій шапці-кубанці.
4. Загоруйко, трохи вайлуватий дід. Шапка з довгим гострим верхом.
5. Приходько. Розумні старечі очі, присм-на усмішка, сибірська шапка.

Одежа на дідах блаженська, міського крою. Сорочки темні.

На партторгові та на голові колгоспу — білі вишивані сорочки з акуратно підкачаними рукавами.

(Великий кабінет голови колгоспу. Вглибині — стіл під червоною скатертиною з золотими китицями на краях. Над столом — портрет Сталіна, на лівій стіні — Хрущова, на правій — Маленкова. За столом, проти глядача, сидить голова колгоспу. З лівого боку, при столі, — парторганізатор. Трохи ближче до глядача, під правою стіною, сидять на лаві всі три колгоспні діди. Двос в шапках, один без шапки. Поки голова з партторгом читають тихенько папери, діди проміж себе шепочуться).

Дід Ключка (до Загоруйка). Свате, надіньте шапку, а то скажуть, що ви підкуркульник або старорежимник!

Загоруйко (знижує плечима). Трохи воно той... Тут же портрети!

Приходько. І справді, куме! Надіньте! Треба тепер і нам по-комсомольському! (Загоруйко надіває, поглядаючи на портрети).

Парторг (трохи підвищує голос). Так пам'ятайте, товариш Чучмарьов! Тут сказано, що це велика справа політичної ваги. Не треба примушувати, а ніби добровільний ентузіазм. А я гарненько все запропокую, та до області! Та й буде нам подяка з обкому!

Голова. Добре, добре! (До колгоспних дідів). Ага, це ви, котрі ентузіясти добровільно відгукнулись!... (Здивовано). Та що це ви собі бороди підгодили?! Ой, яка шкода! Ну, просто шкідництво!...

Дід Ключка. Дозвольте, тут ніякого шкідництва! А як ми знаємо, що нас тепер зніматимуть на фотографію, то мусимо з'явитися по формі. Вуса, — вони скрізь, а борода навіщо? Тепер же ми — ентузіясти на всю область!

рі поїхали показати нам Маямі в освітленій шаті.

Маямі ніччю робить ще краще враження, як удень. Світла його і його реклами, — це не скупчені в одному місці, „перевантажені“ освітлення, світла і реклами Бродвею в Нью-Йорку. Тут усе більше розкинене, рівномірно освітлене, реклами вигадливіші, присмні для ока.

Але докладніше ми оглянули його наступного дня, шостого дня нашої подорожі.

Оглядали парки, різні будинки, грецьку церкву, причал для човнів, кораблі.

Маямі — місто, що виросло за короткий час. Ще в 1920 році воно мало менше, як 29,000 мешканців, а тепер це велике й модерне місто, із понад 200,000 населенням, яке швидко збільшується. Усе в пальмах і напівтропічній рослинності, Маямі завдячує свій швидкий розвиток добродієві Флаглерові, що збудував залізницю до Маямі і побудував у 20-ти роках перші великі будинки. Він передбачив, що Маямі має перед собою велике майбутнє — і це помилився. Такої краси, як у Маямі, ми ще досі не бачили в нашому житті.

Накупивши прекрасних листівок, ми почали розсилати їх до своїх знайомих. Фотоапарат не переставав робити знятки. Нам було якось легко на душі, присмно й весело. Не помилились ті, що радили нам їхати під час вакацій до Флориди. Ані комарі, ані гадюки нічого нам не вдіяли. Ми були в Маямі, купалися в морі, оглядали всі дива й красу природи, сповнені щиріть досі непереживаними враженнями.

Деякі із сел написами запрошували відвідати їх.

Щоб трохи відпружити зір від одноманітної їзди та розім'яти ноги, ми вирішили відвідати одно-двоє індіанських сіл.

Не зважаючи на запрошення, нас привітали похмурі й насуплнені обличчя індіан. Вони запропонували нам купити їхні вироби — частини індіанського одягу, мушлі, вирізані з дерева маленькі каюки, ножі, томагавки, індіанські ляльки тощо, але на розмову з нами не ставали. Поглядаючи на нас скося, вони балакали між собою, тільки діти усміхались. Дві гарні індіаночки, насуплнені й, видимо, не привітні, відвертали від нас свої голови, і нам здавалося, що з погордою й ненавистю. Ще виразніше це було видно у старих. Очевидячки, їхнє славне минуле, їхня програна і причина занепаду жили ще, певно, в їхній пам'яті.

Хати в них побудовані на палях, покриті висушеною травою і роблять просто трагічне враження. В одному із таких сіл ми бачили машину до шиття, якийсь мотор, невеличкий звіриниць, в якому крокодили були на нас такі ж люті, як і індіанці. Біля одного з таких сіл стояло старе розбите авто, а якийсь молодий індіанець порався біля човна, перервавши на хвилинку свою роботу, щоб глянути на нас лютим поглядом.

До м. Маямі доїхали щасливо зразу після півдня. Не заставши тих, у кого мали задержатися, ми, не довго роздумуючи, з усіма речами, переїхавши прекрасно збудоване, усе в пальмах і парках, місто, через міст, поїхали на маямський пляж, місце, де взимку найбільші багаті Америки проводять на дозвіллі час в присмній літній атмосфері.

Величезні готелі, ясно-білі, як і майже всі будинки, присмне сонце, краса пальм і напівтропічної рослинності чарували нас якнай-дуже. Ми раділи, як малі діти.

Знайшовши місце, де залишити авто, зразу на узбережжі Атлантику, переодягнувшись таки в авті, пообідавши в ресторані, до якого можна заходити в купелевих одягах, ми кинулись у чистеньку, прекрасної блакитно-зеленої барви, морську воду. Голфстром нагрів так воду, що аж неприсмно, та це нам не перешкодило милуватися морем. Роздобувши велику парасольку для охорони від зрадливого сонця, ми то купались, то бігали по чистому й біленькому піску, то збирали мушлі, то знову вилежувалися на піску.

Не зважаючи на літню пору, що не вважається в Маямі сезоном, на пляжі людей було немало. Це такі, як і ми, незаможні. Ціни тут тепер на багацько дешевші, наприклад, готелева кімната, що коштує тепер, уліті, кілька доларів, взимку буде багато дорожча.

Та краси своєї Маямі не втрачає влітку ані трохи. Сонце трохи гарячіше, як узимку, але не таке пекуче, як нам казали в Філадельфії. Присмний вітерець повівав з Атлантику, і на спілку з солоною водою блакитного моря опалював нас незвичайно швидко.

Щоб не дати себе спалити, ми по двох годинах присмного купання сіли знов до авто і подались на квартиру, до тих, що мали нас прийняти на кілька днів.

Прийняли нас сердечно і щиро. Заопікувалися нами, як дорогими гостями, давши нам усе, чого, як кажуть, душа забажає. А ввечері

На пляжі в Маямі.

Голова (до парторга). Ну, як ти не доглянув?!

Парторг. Нічого! Кращі будуть!

Голова. Кращі! А нам старіших треба!... (Звертається до дідів). Вам, мабуть, сини казали вже про все. Я з вашими синами балакав позавчора...

Діди (хором). Казали!

Голова. Так от, сьогодні маємо організаційні збори. Це значить, найстарші колгоспники відгукнулись на заклик тов. Сталіна. (Оглядається на портрет. Колгоспники й собі повертають голови до Сталіна. Загоруйко тягне шапку з голови, але дід Ключка бере йому шапку з рук і знов умищує на голові). Так от, не будем з вами теревені правити, бо я не агітатор. Которий з вас дід Ключка? Скільки років? Сто років масте?

Дід Ключка. Та що це вам приснилося, товариш Чучмарьов? Які там сто? Шістдесят два!

Голова. Ну, ви не дуже огинаять перед радянською владою! Хоч наші всі архіви й погоріли, але й на око видно, що вам не менш, як сто!

Дід Ключка. Ййбо, що шістдесят два! Служив у лейбгусарським Павлоградським з одинадцятного року, на фронті три Георгії одержав. От ви й підрахуйте, скільки мені років!

Парторг. Та хто там буде рахувати? Не огинаять!...

Дід Ключка. Та я й на цій війні у партизанах був. У німців кулемета вкрав з машини, а в італійців гармату виміняв за баклажани. А вам сорока набалакала сто років... Тьфу!

Голова. Ну добре, добре! Запишемо кругленько: сімдесят... Он подивіться на нашого вчителя, на товариша Сталіна! Сімдесят три роки, а які діла накручує?... (Звертаючись до Загоруйка). А ви, товаришу Загоруйко? Вам є вже сто?

Загоруйко (хоче зняти шапку, але дід Ключка тримає його за руку). Як сватові, так і мені. Ми з ним однолітки. Хай буде вже по сімдесят!...

Голова. Ну добре, добре! Вам поставимо вісімдесят, бо ви на вигляд старші... І, справді, не погано, вже півторама маємо!... Ну, а товариш Приходько? Чого ви як у рот води набрали?!

Приходько. Пишіть, що хочете! Бо вам воно видніше. Я згоден.

Голова. Люблю!... І що то значить, коли людина вже перевихована! Не огинаять. — „Я згоден“, — каже! А ще ж тільки десять років і побув на Колимі!

Парторг. Свідомому громадянину і десять років вистачає, щоб перекуватись.

Голова. Ну от і добре! (Підраховує). Було сто п'ятдесят та Приходькові сто п'ятдесят. Разом триста. Це вже не погано, бо на кожного по сто. Тепер прочитаємо проєкта резолюції, і годі! Проголосуємо усі гарненько... Читай, парторг!

Парторг (встає). Свідомо й добровільно відгукнувшись на історичну відозву улюбленого проводиря, котрий у світовому маштабі дорогий учитель Сталін, бо, значить, кожен з нас палахкотить вогнем зневаги до буржуазних націоналістів та до американських паліїв війни і, значить, запрягасмося тепер не відпочити ні хвилини...

Дід Ключка (крутить головою). Тепер уже дзуськи! Який там у біса відпочинок!

Парторг. Не перебивайте!... Аж поки наздоженемо та випередимо всіх імперіялістичних акул, особливо Америку. І через те всі ми, котрі найстарші колгоспники, урочисто зібравшись, одностайно ухвалили зразкову бригаду столітніх ентузіястів, котрі прозиваються: товариш Ключка, Загоруйко і Приходько, і обіцяємо виконувати кожне завдання на двісті п'ятдесят відсотків, і хай живе великий проводир, друг і учитель товариш Сталін!

Голова. — Ну, все зрозуміли?

Загоруйко (раптово схвилювавшись).

НОВІ ВИДАННЯ

Слово Рідне, читанка з українознавства. Склад проф. Кость Кисілевський. Видання „Учительської Громади“. Нью-Йорк, 1952 р., стор. 168.

Оце появилася книжка, що її довго чекала широка громада молодих читачів. Ще на рідних землях у школах відчувалася браку читанки, якою можна було б користуватися, бо російські комуністи під час своєї першої окупації понизили були всі старі підручники. Ще гірше було на еміграції в Німеччині, де зовсім не було матеріалу для читання, і шкільна молодь радила собі, як тільки могла, щоб ознайомитися з рідною літературою.

Велика частина цієї молоді опинилася на цій американській землі. І хоч тут можна було досі легше дістати деякі окремі твори нашої літератури, та наші школи відчували великий брак читанки, якою могли б користуватися учні при навчанні українознавства. „Слово рідне“, що його склав проф. Кость Кисілевський, з успіхом виповнить той пекучий брак, бо воно містить багато матеріалу, що був досі розсіяний по різних книжках, журналах та часописах.

Автор пише у першій статті, що „треба вчитись і змагатись з товаришами за кращі успіхи. Треба пізнати все, що в Америці, чи на іншій вільній землі, добре, корисне, гарне. Треба теж пам'ятати, що далеко за нами наша рідна земля, закована в тяжкі кайдани. І треба пильно вивчати все, що належить до українознавства, читати українські книжки та запам'ятати добрі наші прастарі звичаї, пісні, наш обряд, треба вивчати нашу історію, географію, природу, господарство, мистецтво, культуру, релігію, що є нам дорогоцінним скарбом“.

Проф. Кисілевський покласифікував матеріал у цій читанці так, що склалися окремі розділи з географії, історії, казкового світу, різдвяних звичаїв, боротьби за незалежність, народної поезії в звичаях і піснях, праці й пильності людини та героїзму й героїв. В окремі розділи вміщені твори Т. Шевченка та І. Франка. Та читач помилився б дуже, коли б думав, що відділ про історію чи географію — це наукові статті або розвідки, бо він знайде в них поетичні твори (віршові або прозові) таких письменників, як Л. Українка, Б. Лепкий, Б. Антонич, О. Олесь, І. Франко, В. Самійленко, М. Івченко, І. Нечуй-Левицький та інші. Те саме відноситься і до інших розділів, і тому читанка Кисілевського читається як літературний, а не науковий твір. Вона буде добрим допоміжним підручником нашим школам, бо виповнить ту прогалину, яка була між нашими шкільними виданнями в останніх роках.

При кінці наших завваг хотіли б ми зробити кілька порад, що їх, на нашу думку, треба б здійснити при новому виданні книжки, яке, напевно, незабаром буде потрібне, бо перше видання надруковано тільки в кількості однієї тисячі примірників.

Книжка має тільки м'яку обгортку без окремої мистецької вистілки. Гадаємо, що добре було б опрацювати її також і в твердій палітурці, бо вона буде довгий час у руках читачів, а мистецька обкладинка служила б і мистецькою принадою для тієї молоді, що часто братиме її до своїх рук. В книжці тільки кільканадцять малюнків, а повинно їх там бути хоч би й кількадесят, бо батьки зрозуміють, що така книжка варта і більшої ціни. Гадаємо також, що добре було б умістити до цієї читанки кілька статей про українців у ЗДА та про їхні досягги у цій країні. Це можна б

Нічого не зрозумів! Казна-що. Ви пишете, що кожен з нас палахкотить вогнем, а я вже десять років, як постарівся! Та нам баби й проходу не дадуть. Вони нас засміють!... Товаришу парторг, отой вогонь ви зразу ж викреслите, тоді воно усе гаразд буде!

Парторг (до голови). Ти дивись! А я й не знав, що з нього такий промовець! (до Загоруйка). Тут, бачите, маленьке непорозуміння. Тут — не про той вогонь. Тут — про вогонь зневаги!... Це місце я з „Літературної газети“ списав, і воно бабам зовсім ні до чого...

Голова Треба кінчати!... Ставлю резолюцію на голосування. (До дідів загрозливо). Ну, хто з вас тут проти відозви товариша Сталіна? Піднімайте руки! Нікого? (Змінює тон). Прийнято одностайно, — так і запишемо!... Кінець! Завтра виходьте на буряки!

Дід (разом). Прощайте! (Ідуть до дверей).

Дід Ключка (до Загоруйка). Кінець! Можеш ізняти шапку, як хочеш!

(Завіса)

дати у тих останніх розділах, де говориться про працю, сильну волю та героїзм і героїв. Наші діти, напевно, з цікавістю читатимуть статтю Г. Г. Скегара про „Український Голівуд“, в якій розповідається про нашого Михайла Мазуркевича чи там „Майка Мазурки“. Подібних статей могло б бути більше в другому виданні читанки. Дві короткі статтейки В. Татомира під тим самим заголовком можна б доповнити якимсь репортажем про життя нашої молоді в цій країні, Пласти або СУМ-у. Та й взагалі можна б подумати над тим, щоб при допомозі картин із життя американських українців пов'язати матеріал про Україну із тим життям, серед якого живе наша молодь тут. Це, на нашу думку, допомогло б нашім молоді легше сприймати та зрозуміти ту далеку країну, про яку зідхають старші, але якої зовсім не знають або знають дуже мало ті всі читачі, для яких призначена ця книжка. Тут можна б дати й мистецькі малюнки про нашу імміграцію до ЗДА, а в цій ділянці наша література має дуже цінні твори. Добре буде, як автор уже тепер збиратиме матеріали до нового видання своєї такої потрібної і цінної праці, коли її доведеться видавати другим виданням. А до нього мали б увійти тільки дійсно мистецькі твори.

Л. Луців

Калинові ягідки. Батьки дітям. Омага-Клівленд-Нью-Йорк, 1952 р.

Це маловідоме й нерекламоване видання для наших найменших на еміграції заслуговує з кожного погляду на увагу українських батьків. Воно дає цікавий і легкий матеріал для дітей, здебільшого оригінальні оповідання, спогади, як напр. „Червоноплішка“ Бода, „Зайчики при роботі“ Галини, „Боягуз Панасик“ Галини, „Пластовий біг“ Діда Марка, „Чорний ворон“ Д. Кота та ін. Назва „Калинові ягідки“ зв'язана з кураном пластуни-сеньйорів „Червона Калина“, що видавцю збірку для молодих „червонокалінят“ та їхніх друзів.

Хоч видане на циклостилї, воно ілюстроване й легкочитне. Наклад 125 примірників, як це зазначено на обгортці, робить його вже тепер рідким, тож бажано було б його перевидати нормальним друком.

К. Л-мик

УКРАЇНСЬКІ ПОЕТИ НА ВЕЧОРАХ НІМЕЦЬКИХ ПОЕТІВ

На двох вечорах молодих німецьких поетів у Швабінгу читано твори двох українських поетів — Володимира Старицького і Василя Барки. Переклади їхніх поезій зробила відома вже серед українців німецька поетка Е. Котмасер, що особливо захоплюється творчістю Барки. На вимогу слухачів прочитано окремі поезії і в оригіналах.

УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ЗА 30 РОКІВ

19 жовтня ц. р. проф. О. Оглоблин, розпочинаючи зимові прилюдні засідання Історичної Секції УВАН, зробив доповідь про українську історіографію за останні тридцять років. Глибоко проаналізувавши все, що було зроблене й що сталося в цій царині, доповідач відзначив а) історіософічний стрижень української історичної науки цього часу (державницько-соборницька ідея), б) її методологічні засоби (порівняльно-соціологічний підхід), г) тематику (переважно козацька доба), д) стан кадрів і багато ін. Не зважаючи на великі досягги української історичної науки в 20-их роках, пізніший розгром її під советами — 30-ті, 40-ві роки — призвів майже до катастрофічного стану, до фізичного винищення кадрів, до фальшування історичної дійсності тощо. Водночас доповідач сконстатував наявність кризи й у вільній еміграційній частині української історіографії, що її спричинили: а) відлив науковців від батьківщини, б) шкідливий вплив політично-партійних тенденцій, в) відсутність джерел, г) брак кадрів, д) зниження технічного рівня. Спостерігається навіть спроба ревізії стрижневої настанови — державницької ідеї (думка І. Борщака). Наприкінці своєї доповіді доповідач запропонував заходи щодо переборення цієї кризи, а серед тих заходів на першому місці поставив справу виховання молодих adeptів історичної науки.

Ч.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ НТШ

В домі НТШ в Сарселі 15-16 вересня відбулася чергова наукова конференція європейського відділу НТШ, яка пройшла з повним успіхом, як щодо кількості учасників і зокрема доповідачів, так і щодо високого рівня численних виго-

лошених доповідей з різних ділянок науки, зокрема українознавства. У цій конференції, призначеній тільки для науковців, взяло участь 39 осіб з шістьох різних країн (з Франції 25, з Німеччини 6, з Бельгії 4, по одному з Іспанії, Англії, Італії, один гість був з Канади). Присутніх дійсних членів НТШ було 8, решта — це молодші звичайні члени НТШ і молоді adeptи української науки. Всіх прочитаних доповідей було 23, тобто більше як на попередніх наукових конференціях НТШ. П'ять доповідей були надіслані авторами, що не могли особисто приїхати до Франції, вони були прочитані.

Наукові наради й доповіді відбулися в п'ятьох окремих групах і сесіях під проводом дійсних членів НТШ. Виступів у дискусіях над доповідями було 65 (пересічно по 3 дискусанти після кожної доповіді) і це вказує, яке живе було зацікавлення учасників. Дев'ять молодих adeptів української науки читали свої доповіді на поважному рівні і ними незабаром поповниться членство НТШ.

Метою наукової конференції НТШ було, з одного боку, поінформувати учасників про стан української науки на еміграції, про її завдання, перспективи й можливості на майбутнє. З другого боку конференція мала за мету притягти до наукової співпраці в НТШ молоді сили, зокрема з молодішої генерації, яка закінчила або закінчує свої студії.

Ця наукова конференція НТШ виявила, що розпорошення українських науковців у різних країнах Європи і навіть брак фондів не можуть спинити їхньої праці.

ДІМ ПИСЬМЕННИКІВ У КИСВІ

Совєтська преса повідомляє, що „здано в експлуатацію“ новий шестиповерховий житловий дім для київських письменників. Його збудовано в рухливій частині Києва — на Червоноармійській вулиці коло площі Толстого (гарні вулиці має українська столиця!). Перший поверх займає видавництво „Радянський письменник“.

До війни в Києві вже був подібний дім українських письменників, ні для кого не було таємницею, що віддано його нашим письменникам для кращої контролю НКВД над ними. Звідти часто, нічною порою вивозили заарештованих письменників, а їхні родини викидано на другий день на вулицю. Мешкання в тому домі призначувало партійними „ордерами“, і викрутитися з тієї контролю було важко і небезпечно, а втім, страшна мешканева скрута гнала письменників хоч-не-хоч туди, де, доки вони були благонадійні, все таки мали якийсь комфорт.

ПРО АМЕРИКАНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО ім. А. ЧЕХОВА

Як відомо, у ЗДА є російсько-американське видавництво ім. А. Чехова, засноване „за допомогою Фордівської Фундації, філантропічних та культурних організацій“ (так сказано в повідомленні, надісланому до нашої редакції).

Завдання цього видавництва дуже поважні. Воно має на меті забезпечити російською книжкою численних росіян, що перебувають поза залізною заслоною. Для цього видавництво видає і має взагалі видавати: 1). російських класиків, що їх з різних причин не передруковують в СРСР, зокрема антологію російської поезії, що має обійняти творчість 74 поетів — від Баратинського до 1917 року; 2). пізніших російських авторів, що занесені на „чорні списки“ в СРСР (серед них, між іншим, згадано М. Булгакова, автора анти-української п'єси „Дні Турбіних“); 3). твори сучасних російських письменників, що втекли від сталінської диктатури (з них уже видано сім книжок: „Ворог народу“ В. Юрасова, „Літуні“ С. Малахова й ін.).

Читаючи повідомлення про це видавництво, мимоволі доводиться згадувати нашу українську біду, наші видавничі злидні, потреби нашого читача на чужині. Коли росіяни згадують про своїх проскрибованих в СРСР класиків, про своїх письменників на еміграції, — то що можна сказати про наші літературні справи з цього погляду? Чиїх письменників, класичних і сучасних, червона Москва найбільше переслідус, як не українських? У цьому числі нашого тижневика якраз містимо статтю Яра Славутича й величезний список (до 200 імен) знищених фізично українських письменників, творчість яких там абсолютно заборошена. А наші еміграційні письменники мусять власним коштом, на зароблені гіркою працею гроші видавати свої твори (Гуменна, Чапленко). Тож ми маємо ще більше моральне право на створення у цій вільній країні українсько-американського видавництва з аналогічними завданнями. І про таке видавництво мусить хтось подбати! Використаймо факт існування видавництва ім. А. Чехова як прецедент у заходах щодо цього!

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:

„SVOBODA”

81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY 3, N. J.

Телефони: BErgen 4-0237 і BErgen 4-0807

**УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ
НА ТИЖНЕВИК „СВОБОДИ”**

На рік у ЗДА	\$3.75
На пів року в ЗДА	\$2.00
На рік у Канаді	\$4.25
На пів року в Канаді	\$2.25

Передплату надсилати на адресу:

“SVOBODA”, P. O. Box 346
Jersey City, 3, N. J., U. S. A.

Ukrainian newspaper published daily except holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Reentry as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., 1911, under the Act of March 8, 1879. Pending. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

З НАУКИ І ТЕХНІКИ

ВАЖЛИВЕ ВІДКРИТТЯ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Досліди, що їх недавно зробили клініка інституту Рокфеллера та клініка інститутів Колумбія і Дукс (в ЗДА) і що мали на меті з'ясувати, чому в західних країнах хворіють на недуги серця і склерозу (звуження судин) значно більше, ніж серед народів Азії, виявили, що причина цього — харчування. Загально відомо, що азійські народи харчуються переважно рижом, і риж або виключає згадані недуги або хоч сильно зменшує їхню кількість.

Клініка університету Дукс перевірила це на 1800 хворих і в 75% стверджено цілковиту правдивість згаданого твердження. Хворих посаджено на діету, що складалася з рижу (подавано їм 4 рази денно) та з садовини. Таку перевірку зробили теж клініки інституту Рокфеллера та університету „Колумбія” і теж із таким самим вислідом.

Те саме стверджують і англійські лікарі на основі зроблених дослідів.

Ю. К-ий

НОВІ ЛІКИ ПРОТИ СЛІПОТИ

Такі ліки винайшов хемік Лінц. 1940 року його дочка поранила собі око, і лікарі припускали, що вона осліпне. Тоді Лінц почав прикладати до ока екстракт (витяг) із сулфи, що його він пізніше назвав калсьюфідрилом. За короткий час око стало зовсім нормальне і рана зникла.

Другий випадок вилікування ока за допомогою калсьюфідрила такий. Одинадцятирічна дівчина Лінда Бровн народилася сліпою, і лікарі виявили в неї пістряк (рак) очної оболонки. Батьки Ліндині побували в 25 лікарів, і один з них д-р Крютерде спробував застосувати нові ліки, в наслідок цього одна п'ята лівого ока відновлена. Дівчина бачить тепер кольори і починає вчитися читати за нормальною абеткою (перед тим вона вчила абетку для сліпих).

ВИНАХІД ІНЖЕНЕРА Р. ЛІСОВОГО

Український емігрант інж. Р. Лісовий розв'язав проблему практичного поділу кола. Для цього він сконструював механічний універсальний прилад для ділення кола. За допомогою цього приладу можна наставити кут з точністю - 0.01 (одна сота) секунди, що дорівнює 1/360.000 ступня, а це дає змогу ділити кут чи коло з найбільшою точністю. Цього приладу можна вживати скрізь, де потрібне ділення кола, зокрема на металообробних фабриках. Цей прилад побудовано на фабриці Мессершмідта в Німеччині порядком серійного виробництва, а повідомлено про це в мюнхенській газеті „Ді Нос Цайтунг”.

Редакція застерігає собі право 1) виправляти мову, 2) скорочувати надіслані рукописи і 3) взагалі робити зміни редакційного характеру.

Надіслані матеріали мусять бути переписані на машині, з одного боку аркуша, на добром папері і через два інтервали (інтерлінії), а як від руки, то зовсім виразним письмом.

Просимо авторів надсилати тільки недруковані твори та не надсилати рукописів одночасно до нас і до інших редакцій, бо це знецінює і наше, і ті інші видання!

ТРОХИ СМІХУ

ЗВІЧКА ДО ЧЕРГ

Чи за блатом¹⁾, а чи так
Журналіст червоний
Якось вихопився був
За свої кордони.

Від'їжджавши, обіцяв
І рідні, і жінці
Із мандрівки привезти
Ласощі, гостинці.

Повернувся. Прийшла рідня.
Він почував тім'я.
— Ось послухайте лишень,
Що скажу усім я.

Усього там, скільки хоч,
Тільки черг бракує, —
А без черг — ну ви скажіть! —
Чи хто щось купує?

Ю. Балко

1) Через знайомих.

— Він мені призначив побачення на цьому місці о п'ятій годині ввечері. Я дала йому слово честі, що не прийду, а тепер бачу, що той дурень таки повірив моїм словам!

Один скупердяга пригостив гостя медом, але цього меду було дуже мало. Гість відповів на це так:

— Бачу, що маєш свій мед. Ти, певно, купив собі одну бджілку.

Гість їсть у ресторані дуже тверду печеню. Кельнер питається, чи принести йому пива.

РОЗВАГА

ПЕРЕСТАВНА ЗАГАДКА Ч. 1 (три пункти) Склав Є. Р. К.

Е	Д	Я	А	Н	М	Н
О	Д	В	Е	Щ	Н	А
В	Н	Г	И	А	Б	А
Д	Р	Б	З	О	И	О
Т	О	Ь	Щ	И	И	С
О	О	О	Р	Д	Б	Г

Переставте цих сім доземних рядків так, щоб поземно вийшла золота думка Бурляйга.

ЦІКАВЕ ЗВІДУСІЛЬ

На пам'ятку Ісаака Ньютона, славного англійського математика й фізика, який відкрив закон всесвітнього тяжіння, є напис: „Радуйтеся, що на землі існувала така краса людського роду”.

За першого грецького філософа уважасмо Фалеса з Мілету (коло 625 року перед Христом), який вчив, що все на світі має свій початок у воді.

Амбросій Паре, французький хірург, перший застосував перев'язування артерій під час операцій, щоб уникнути вливу крові.

В передвоєнній Польщі було 8,562 кооперативи, до яких належало поверх 2,400,000 членів; з них 72% були хлібороби, 12% заступники вільних професій та службовці і 9% робітників. Товарний обіг 1938 року в тих кооперативах виносив кругло 860 мільйонів золотих.

Гідропоніка — це наука про плекання рослин без землі. Наука почала розвиватися від 1939 року після дослідів професора Каліфорнійського університету В. Ф. Геріке.

Зібрав о. П. Фалько

— Пізніше, пане добродію! Перше праця, а потім присмність.

— Як там ваш новий урядовець?
— Не знаю, я ще його не бачив у тверезому стані.

— Він так п'є?
— Не він, а я!

— Це просто дивує! Він записав своїх синів і дочок на медицину.

— Не дивуйтеся: він же погребник, і рідні діти найкраще постачатимуть йому клієнтів.

Свідок розповідає в суді про те, як злодій витягав гроші з кишені пана Неуважного.

— Як далеко ви стояли від них обох? — питається суддя.

— Чотири з половиною ступні, — відповідає свідок.

— Як же ви так точно про це знаєте? — запитує суддя.

— Я знав, що знайдеться такий дурень, що питатиме мене про це, тому зараз і змів.

Жінка дає чоловікові повісити картину на стіну і заздалегідь інформує:

— Молоток маєш у коробці під шафою, цвяхи в шуфляді, а бинт у нічному столику. Там також йод.

Вона зовсім розстроїла передок авта. Приїхала до гаражу його лагодити і каже до робітника:

— Мій чоловік такий невичайливий і нерозсудливий... Чи не могли б ви виставити рахунок, що це не за розбите авто, тільки за нову гуму до колеса...

— Як вам ловиться рибка? — питають рибалку.

— Досить добре. Вже три години сиджу і не пиймав ані однієї.

— Ну, то що ж тут доброго?

— Бачите ген там рибалку над берегом? Він сидить уже сім годин і нічого не впіймав.

Б. Б-к. Ваша поезія „Осінь” свідчить про те, що Вам слід писати й далі. У Вас є чуття ритму, ця важлива передумова поетичної творчості, не погано Ви й римуєте. Але, дбаючи про форму поезії (розмір, ритм), Ви опускаєте з уваги зміст твору і допускаєте такої абсурдної думки, як от

Це туга і сумнів,
Чи верне весна.

Уже мільйони років пори року з залізною неминучістю відходять і приходять, — отже звідки у Вас взявся цей сумнів? Крім того, Вам треба звернути увагу на свою мову. Так, Ви вживаєте „верне” в розумінні „вернеться” (з „ся”), „шепшина... мов сонця гляди ть”, мабуть, у значенні „шукає”, а це суперечить нормам української літературної мови. Для вивчення української літературної мови на чужині найкраще читати таких наших письменників, як Т. Шевченко, М. Коцюбинський, Леся Українка, С. Васильченко, М. Рильський. Читаючи, треба звертати увагу на незнайомі вислови, виписувати їх, заучувати. Добре було б, якби Ви мали в себе хоч би такий підручник, як „Граматика української мови” О. Панейка (її можна ще легко дістати в українських книгарнях).

БІБЛІОГРАФІЯ

Крила, журнал молодих. Видання Спілки Української Молоді Америки. Жовтень 1952. Ч. 5. Нью-Йорк, 1952, ст. 32.

Місіонар, урядовий орган Апостольства Молитви і Братства Найсвятіших Тайн. Жовтень 1952, Філадельфія, 1952, ст. 289-320. Рік XXXVI, ч. 10.

Смолюк, журнал української молоді. Ч. 1 (21), вересень 1952. Рік 3. Париж, 1952, ст. 8.

Бюлетень Наукового Товариства ім. Шевченка. Рік III. Ч. 2 (14). Вересень 1952, ст. 24 (літографоване).

Вільний Український Робітник. Орган Українського Відділу Професійного Союзу Фокс Уврієр. Місячник. Вересень 1952 р. Париж, 1952. Ч. 5/6. Серпень-вересень 1952, ст. 26 (літографоване).